

15 Sodan usvaa ja sumua Ukrainan sodassa_mixdown

Äänitteen kesto: 40 min

Litterointimerkinnät

Haastattelija:	Marko Palokangas
Vastaaja 1:	Antti Paronen
Vastaaja 2:	Antti Pihlajamaa
Sa-	Sana jää kesken
(sana)	Epävarmasti kuultu jakso puheessa tai epävarmasti tunnistettu puhuja
(-)	Sana, josta ei ole saatu selvää
(--)	Useampia sanoja, joista ei ole saatu selvää
, . ? :	Kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

---

[musiikkia]

Intro: Kuuntelet Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon ytimessä –podcastia. Jaksoissa sotataidon asiantuntijat keskustelevat ajankohtaisista yhteiskuntaan ja sen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä.

Marko Palokangas: Tervetuloa kuuntelemaan operaatiotaidon ja taktiikan podcastia. Minä olen sotilasprofessori Marko Palokangas ja tällä kertaa kanssani ovat keskustelemassa apulaissotilasprofessori Antti Paronen ja tutkijaupseeri, kapteeni Antti Pihlajamaa. Tervetuloa molemmille Anteille.

(Antti Paronen): Kiitos oikein paljon.

(Antti Pihlajamaa): Kiitoksia.

Marko Palokangas: Olemme sotataidon ytimessä, sillä tässäkin jaksossa keskustelemme aiheesta nimeltä sodan usva. Podcastissa keskitytään sodan usvaan tai sodan sumuun erityisesti Ukrainan sodan näkökulmasta. Sodan usva tai sumu ovat aina läsnä tai osana sodankäyntiä, etenkin silloin, kuin taistellaan.

Preussilainen kenraali Carl von Clausewitz esitteli maailmalle 1800-luvulla ajatuksen niin sanotusta sodan usvasta tai sumusta. Clausewitz kirjoittaa ensimmäisen kirjan 7. luvussa sodan kitkatekijöistä seuraavasti: "Sotaa käymätön ei voi ymmärtää, mitä ovat ne hankaluudet, joista sodankäynnissä puhutaan". Clausewitzin mukaan siis sodankäynti on hankalaa ja siinä kohdataan aina odottamattomia vaikeuksia, joita hän nimittää sodan usvaksi.

Vaikka nämä vaikeudet tai hankaluudet tiedettäisiinkin ja otettaisiin huomioon, niin sodan monimutkaisuudesta ja kaoottisuudesta johtuen tulee eteen aina uusia ja odottamattomia tekijöitä, mitä ei välttämättä voi ennakoida ja mitkä entisestään hankaloittavat tekemistä ja olemista sodassa. Clausewitzin mukaan myös kokemus sodasta on keskeisin tekijä, mikä auttaa voittamaan tai vähentämään tätä sodan usvaa tai kitkaa ja sen vaikutuksia.

No te olette molemmat, hyvät herrat, asiantuntijoita tälläkin saralla niin kun monessa muussakin asiassa. Olette hyvin tarkasti seuranneet Ukrainan sotaa ja sen tapahtumia. Ei pelkästään viimeisen kahdeksan vuoden ajan, mutta voidaan sanoa, että vähintäänkin viimeisen kolmen kuukauden ajan hyvin intensiivisesti. Te olette kirjoittaneet kesällä julkaistavaan yhteiseen kirjaamme, Sodan usvaan, sattumoisin samanniminen, artikkelit omilta tahoiltanne, omasta näkökulmastanne. Aloitetaanpa sillä, että kerropas vaikka Antti Pihlajamaa ensin, että mistä kirjoitit ja mistä näkökulmasta ja mihin tämä sinun osaamisesi tai näkökulmasi liittyy sodan usvaa.

Antti Pihlajamaa: Niin, tuo oma artikkeli, jonka tuohon kirjaan kirjoitin, liittyy oikeastaan mainitsemasi Clausewitzin ajatukseen sodan kahtalaisesta luonteesta. Clausewitzin ajattelun ytimessä aika lailla on ajatus siitä, että sodalla on yhtäältä jatkuvasti muuttuva ilmenemismuoto. Tavot, joilla sotaa käydään, ne muuttuvat jatkuvasti ajan saatossa. Siihen tietysti vaikuttaa jo ihan teknologia ja kaikki muut tekijät. Mutta sitten samaan aikaan sodassa Clausewitzin mukaan on jotain pysyvää ja hyvin perustavalla tavalla sellaista aikaa kestävää, joka sitten myös tulee ottaa huomioon.

Hyvin paljon me kun puhutaan sodan kuvasta, tarkastellaan juuri tätä näkyvää maailmaa. Sitä, miten sotaa käydään, mikä kulloinkin painottuu ja niin edelleen. Mutta jostakin syystä ainakin itselleni näyttäytyy tilanne siltä, että tämä kysymys siitä, mikä se sodan pysyvämpi perusluonne sitten olisi, mitä siihen tavallaan sisältyy, niin sitä on ehkä hiukan vähemmän aikojen saatossa tarkasteltu.

Tuossa kirjassa tai siinä artikkelissa pyrin ihan lyhyesti hiukan Clausewitzin omasta ajattelusta poimimaan niitä tekijöitä, hänen näkökulmastaan tähän pysyvään olemukseen kenties liittyy. Ja sitten myös hiukan muiden kirjoittajien näkemyksiä vertaamaan ja tätä pysyvyyden problematiikkaa erityisesti yritän hahmotella.

Marko Palokangas: Luvassa on siis hyvin mielenkiintoinen artikkeli tästäkin näkökulmasta. Mites sitten Antti Paronen, tämä menee vähän pidemmälle viiden sukupolven aikaan tämä sinun tarkastelusi. Kerropa hieman.

Antti Paronen: Joo, pitää paikkansa. Siis omassa artikkelissa mä tarkastelen tällasta yhdysvaltalaisessa sotateoreettisessa keskustelussa tai jopa ehkä kaanonissa on olemassa tällainen tapa hahmottaa sotaa sukupolvittain. On ensimmäisestä sukupolvesta aina neljänteen sukupolven. Neljäs sukupolvi on käytännössä sellainen modernin informaatioaikakauden sukupolvi, jossa pienet ja tulivoimaiset maataisteluyksiköt omaavat esimerkiksi välitöntä yhteyttä vaikka ilmatulta tarjoavaan, lentävään asevaikut- yhteiseen voimaan ja niin edespäin.

Kun taas sitten viides sukupolvi tässä tällasessa teoria-asetelmassa on se oikeastaan, joka liittyy tähän sodan usvaan konkreettisimmillaan. Siinä ei pelkästään hyväksytä sitä, et sota on kaotettava, sota on, kuten Clausewitz asian ilmaisee, kameleontti. Vaan yritetään hyödyntää tätä tällaista ajatusta parhaalla mahdollisella tavalla ja mukautua siihen niin, että se olisi ikään kuin voimavara. Ja viides sukupolvi sodankäynnissä, jos sitä ajateltaisiin sotateoreettisesta viitekehystä John Boydin ideoimalla tavalla, eli meillä on tällainen "OODA loop", jossa Observe, Orient, Decide ja Act erilaiset vaiheet, niin sota vaikuttaa aina erilaisiin niistä luopin osasista. Ja tämä viides sukupolvi olisi sitten joka pyrki

heikentämään sitä kykyä havainnoida. Eli sitä ensimmäiseen O:hon. Eli saavutettaisiin vastustajan hämäämisen, sen sodan usvan verhoamiseen sitä omaa operointia kautta voitto vihollisesta ennen ku se ehkä edes tajuaa olevansa sodassa.

Marko Palokangas: Tässä tuli hyvin esille molempien insertissä ja teidän tutkimuksienkin kautta, että sodankäyntiin siis liittyy hyvin monia tekijöitä. Ja kuten Clausewitz aikanaan sanoi, niin kenties jopa 2/3 tai jopa 3/4 sodankäynnistä on sitä ennakoimatonta, hallitsematonta, onko se sitten usvaa tai sumua tai kitkaa, niin siihen liittyy hyvin paljon asioita. Mutta meillä Suomessahan tätä ei juuri ole läpikotaisin tutkittu tai käsitelty tai analysoitu, mitä se tarkoittaa. Ja nyt on kenties sen oiva hetki. kun todistamme ikävä kyllä maailmalla tällä hetkellä ja Euroopassa riehuvaa sotaa, jossa myöskin tämä sodan sumu ja kitka näyttäytyy. Eli vielä mä palaan hieman tähän sodan sumuun, usvaan tai kitkaan, jotka siis käsitteenähän ovat hyvin abstrakteja. Miten te näätte omien tutkimustenne kautta, molemmat on siis hyvin tutkimusorientoituneita ja tutkimustaustaisia, niin miten te olette omissa tutkimuksissanne aiemmin tai nyt kohdanneet tämän epävarmuustekijän tai sen hallitsemattoman osan sodankäyntiä kenties joidenkin esimerkkien kautta? Alotetaan vaikka Antti Pihlajamaasta.

Antti Pihlajamaa: Niin, oma näkökulma usein liikkuu strategis-poliittisella tasolla ehkä enemmän kuin tässä operatiivisella tasolla. Ja ehkä nimenomaan siellä enemmän näyttäytyy se jonkinlainen hallitsemattomuus tai arvaamattomuus. Kun lähestytään sitä poliittista tasoa, niin ehkä yhä enemmän mukaan tulee voi sanoa kulttuurinen ymmärrys poliittisista tavoitteista. Ehkä jopa tunteet, joita päätöksenteon taustalla on. Ja ne näyttäytyy kyllä aika voimakkaasti monessakin suhteessa. Kohta varmaan mennään Ukraina paremmin, mutta jos nyt jo otan hiukan etuvetoa sinne, niin kyllähän meillä Suomessa hyvin moni sotilasasiantuntija oli etukäteen sitä mieltä, tai kun pohdittiin, että mitä Venäjä tekee, niin hyvin moni sotilasasiantuntija oli sitä mieltä, että ei tässä hyökkäyksessä ole mitään järkeä. Sillä ei tulla saavuttamaan menestystä. Ja nyt on nähty, että vaikeuksiin on ajauduttu. Mutta ehkä se kuvastaa yhden esimerkin tavoin sitä, että sodankäynti ei sitten kuitenkaan ole pelkästään rationaalista laskelmointia. Ja vaikka sanotaan, että sota on politiikan jatkamista toisin keinoin, kuten Clausewitz sanoi, niin sekään ei tarkoita sitä, että sota olisi tämmöistä shakkipeliä, jossa voidaan ennakoida siirtoja hyvin pitkälle tulevaisuuteen. Vaan se poliittisuus on jotain ihan muuta kuin rationaalisuus.

Marko Palokangas: No mitenäs Antti Paronen näkee tämän?

Antti Paronen: Miksi nyt ylipäätään tähän tällaiseen tutkijuuteen on lähteny, niin minua on aina kiinnostanu käytännössä alivoimaisen ja selkeästi alivoimaisen tapa lähteä sotimaan, koska syystä tai toisesta kokee, että sodankäynnillä tai taistelun käymisellä ylipäätäänkään on jonkunlaisia edellytyksiä omien intressien saavuttamiseen. Ja täs suhteessa niin sellanen meikäläinen länsimainen, tai miksei nyt ylipäätäänkään järjestäytyneen yhteiskunnan parissa elävän asevoiman keskuudessa elää tällainen ymmärrys siitä, että kaaokseen pitää saada järjestys. Sodan ollessa kaottinen tilanne, niin meidän pitää sit alkaa sitä, kuten Antti Pihlajamaa tossa kuvaili, ni jollain lailla hahmottaa shakkipelinä. Siirtona ja vastasiirtona, vastasiirron vastasiirtona ja niin edespäin.

Mut sit toisaalta kun tarkastellaan alivoimaisen tapaa ja ymmärrystä käydä, ja kun puhutaan esimerkiksi tällasesta ei-valtiollisesta toimijasta, niin mitään muuta oikeastaan vaihtoehtoa ei ole, kun hyväksyä kaaos sellaisenaan. Ja kääntää se kaaos tai pyrkiä ainakin kääntämään se kaaos omaksi vahvuudeksi. Tai jos ei omaksi vahvuudeksi, niin ainakin vihollisen kannalta sellaseksi sietämättömäksi todellisuudeksi.

Eli siis jos nähdään, että vihollinen pyrkii aina saavuttamaan voittoa esimerkiksi systemaattisesti operaatioita rakentamalla tai aikataulumatriiseja rakentamalla, jolloin esimerkiksi tulenkäyttö alkaa kello 12 ja hyökkäys lähtee kello jotakin sen jälkeen, niin tällaisella vastustajalla tai puolustajalla, esim. jolla ei ole mahdollista sietää tällaista tulenkäytön vaikutusta, ni se on pakko väistää sitä jollain tavalla. Ja hyödyntää sillä omalla vastahyökkäyksessään sitä, että vihollinen on sitonut oman toimintansa tällaiseen vaikka nyt suunnittelumatriisiin. Ja sellaiseen tapaan saada järjestystä, kuten me nyt siellä niin paljon puhutusta Ukrainasta nähdään. Eli yö on sielläkin pimeä ja täynnä kauhuja niinku eräässä tällaisessa populaarikulttuurin ilmentymässä sanotaan.

Marko Palokangas: Näissä molempien puheenvuorosta tuli hyvin mielenkiintosti esille, itse asiassa taas palataan teidänkin näkökulmien kautta Clausewitzin näkemyksen siitä, että hänhän kirjoitti, että sodan usva tai kitka voi olla sekä henkistä että fyysistä. Sekin riippuu paljon tilanteesta, mut se vaikuttaa molempiin osa-alueisiin. Ei pelkästään siihen kineettiseen taisteluun, vaan myöskin tähän poliittiseen päätöksentekoon ja sen kenties sen epävarmuuden sietämiseen.

Aika usein asiat, jotka mielletään sodan usvaksi voivat olla juuri poliittiseen päätöksentekoon liittyviä asioita. Mutta itse asiassa sitten taas, jos mennään siihen sodan yksinkertaisuuteen, vaikka sota on aina hyvin kompleksista ja monimutkaista, niin ajatushan on hyvin yksinkertainen. Silloin kun sotaa valmistellaan ja etenkin silloin kun sotaa käydään, niin johtajathan joutuvat tekemään, niin poliittiset johtajat, kun siellä taistelukentillä toimivat komentajat, joutuvat tekemään päätöksiä eräänlaisessa usvassa. Jokseenkin epätiedottomassa tilassa, jollon kenties sitä voidaan täydentää tiedustelutiedolla tai millä tahansa lisäarvoa tuottavalla tiedolla.

Mutta ongelmahan on siinä, että se voi olla väärää. Se tieto voi olla harhaanjohtavaan. Mutta silti pitäis osata tehdä viisaita päätöksiä. Näätteks te tässä Clausewitzin ajattelussa sellasen ytimen tai sanotaan, että kestävä ajatusmallin joka kantaa jopa tänne nykypäivän sotiin Ukrainaan saakka? Antti Paronen ensin.

Antti Paronen: Lukeneemmat kuulijat voivat korjata minua tai täsmentää tätä sanamuotoa, mut mulla on jostain syystä jäänyt ihan kadettikouluaikeisesta opetuksesta mieleen sellanen lausahdus, jonka ilmeisesti kenraaliversti Guderian on aikanaan sanonu, kun hän on tuskastuneena kuunnellut sellaista opponointia tällaselle panssarisodankäynnille. Siis tällaiselle läpimurtohyökkäykseen pyrkivälle sodankäynnille. Ja todennut, että panssarijoukko on siinä mielessä onnellisessa asemassa, et sillä on aina avoin sivusto.

Eli hyväksytään se, että meillä on aina riski tulla lyödyksi. Mut vain ja ainoastaan meidän oma momentumimme, elikkä siis se siihen omaan suorituskykyyn luottaminen hälventää ikään kuin sitä sodan usvaa. Tai jos ei hälvennä sitä usvaa,

niin ainaki hyödyntää sitä niin, et vastustaja joudutaan aina asettamaan sillä omalla aloitteellisuudella siihen reaktiiviseen asetelmaan.

Ja tää sama periaate niin jotenkin ainakin minulle nyt kuuluu nuo kaikuina noista Clausewitzin sanoista.

Marko Palokangas: Eli voidaan ehkä tiivistää tää siihen, että sodan usvan hallitseminen on sitä proaktiivista toimintaa. Ja kenties sen sodan usvan hyväksyminen ja tietyllä tavalla sen näkeminen olemassa olevana tekijänä, johon ei voida vaikuttaa, niin se on kenties jopa sit enemmän sitä reaktiivista toimintaa.

Antti Paronen: Niin, kieltämättä. Ja se on aikalailla kiinni siitä, että minkä valitsee tai mihin ajautuu, niin kiinni siitä, että minkälaiset omat resurssit ovat. Ja millä lailla sitten ikään kuin pyrkiikään sitä sodan usvaa hälventämään tai vaihtoehtosest hyödyntämään, niin se on sitten kiinni niistä omista resursseista myös. Oli kysymys sinne Guderianin panssariarmeijasta tai vaikka al-Qaidan jostain solusta lontoolaisessa esikaupungissa.

Marko Palokangas: No me tullaan nyt itse asiassa tähän päätöksentekoon takasin. Mites Antti Pihlajamaa näkee tän?

Antti Pihlajamaa: Tuo tavallaan sodan sumun ja usvan hyväksyminen, mikä tässä tuli esille, niin se itseäni jollakin tavalla on mietityttänyt. Että varmasti on niin, että se sodan sumu ei koskaan täysin hälvene. Mutta juuri se, että hyväksyy sen olemassaolon ja siitä huolimatta kykenee suunnistamaan sen sumun läpi. Siellä sumun takana varmaan on jotain kiintopisteitä, joita kohti edetään välittämättä siitä, että välillä ehkä maisema on hiukan utuinen. Mutta kun jos kädessä on riittävän hyvä kompassi, niin se varmaan osoittaa joka tapauksessa sinne määränpäähän ja liittyy tavallaan juuri siihen, mitä puhuttiin proaktiivisesta toiminnasta.

Toki sitten aina kun se sodan usva tuntuu ehkä oman näkökentän sumentavan, niin on varmasti hyvä huomioda, että myös toisella osapuolella on ihan vastaava tilanne. Et se sodan usva haittaa samalla tavalla myös heidän toimintaa. Ja se, että voiko sitä jollain tavalla jopa tietoisesti, ja varmasti voi, tietosesti myös toiselle osapuolelle koittaa lisätä sitä sodan sumua, niin se on ehkä yksi näkökulma.

Marko Palokangas: Niin, ehkä näistä sodankäynnin klassisista periaatteista, on se sitten harhauttaminen, yllätys tai joku muu, aloitteen tempaaminen, ni sillä voidaan jopa aiheuttaa sille vastapuolelle enemmän sitä sodan usvaa ja sumua ja saattaa se vastapuoli reaktiiviseen tilanteeseen.

Mennään nyt itse asiassa siihen keskeiseen asiaan, eli Ukrainan sotaan. Euroopan ja koko maailman turvallisuustilannehan muuttui merkittävästi 24.2.2022, kun Venäjä asevoimien aloitti uuden hyökkäyksen oikeudettomasti Ukrainaan. Vuodesta 2014 lähtien käyty sota Ukrainassa sai jokseenkin uuden käänteen, kun sodan usva laskeutui kaikessa sakeudessaan Ukrainan ja koko Euroopan ylle nyt muutama kuukausi sitten.

Iso kysymys ja varmasti meidän kuulijoita kiinnostava on se, että miten te tutkijoina näette esimerkiksi strategisella tasolla Ukrainan sodan kautta, minkälaista usvaa siellä on ollut. Kenties jonku tapausesimerkkien kautta ja sitte

kenties jopa siellä operatiivis-taktisella tasolla. Mut alotetaan strategisesta tasosta ja Antti Pihlajamaan näkemyksestä.

Antti Pihlajamaa: Varmasti esimerkkejä vois löytää vaikka kuinka paljon. Tavallaanhan tämä sota niin kuin oikeastaan kaikki muutkin, niin paljolti on vain sitä sodan usvaa. Alkaen nyt ihan siitä, miten me täällä yritämme seurata tapahtumia, tulkita niitä ja sitä kautta vähän ehkä ennakoidakin, mitä tulevaisuudessa tapahtuu.

Omasta puolesta voin sanoa, että paljon niistä arvioista, mitä tässä muutaman kuukauden aikana on tehnyt, niin on myös mennyt pieleen. Mikä kertoo varmasti juuri siitä, että ennen kaikkea tänne etäälle se sodan usva on aika sakea. Meillä on hyvin puutteellinen käsitys tilanteesta, mikä siellä vallitsee. Tai ainakin se on jollain tavalla aina vain semmoinen näyte siitä kokonaistilanteesta, mikä meille sitten tänne välittyy.

Mutta toki ei voi jättää pois myöskään sitä esimerkkiä, että kyllä mitä ilmeisimmin Venäjän johdon ajatteluun jonkinlainen usva on vahvasti vaikuttanut, kun miettii niitä ilmeisiä poliittisia tavoitteita, joita Venäjällä varmastikin oli. Todennäköisesti nyt puhutaan Ukrainan hallinnon vaihtamisesta ja kenties Ukrainan valtiollisen olemassaolon lopettamisesta. Se, miten maksimaalisia tavoitteita lähdettiin ajamaan, voi sanoa huonosti suunnitellulla sotilasoperaatiolla, niin vaikea tehdä muuta tulkintaa kuin se, että tilannekuva oli perustavaa laatua olevalla tavalla väärä. Ja jollakin tavalla se usva on leijunut siellä myös Moskovassa saakka, kun tätä sotaa on siellä suunniteltu.

Marko Palokangas: Tästä on pakko ihan tämmönen mielenkiintoinen havainto tehdä, että kun 9.5. oli tämä voitonpäivän paraati, ni siellä saattoi olla aika sakea usva taivaalla. Vaikkakin se oli täysin kirkas, että edes lentävän kaluston osuutta tähän paraatiin ei järjestetty niin Pietarissa kuin Moskovassakaan. Mutta se siitä usvasta. Mitenkäs Antti Paronen näkee tän sitte ehkä enemmän siellä operatiivis-taktisella tasolla ja siellä taistelukentän tasolla tämän usvan?

Antti Paronen: Mä ottasin tosta Antin viimeisestä lauseesta kiinni, jossa hän mainitsi tilannekuvasta. Ja sit mä jatkasin sitä ajatusta tilanneymmärrykseen. Siis kaikkienensa tilanneymmärrykseen, joka on nyt muodostunut joko usvaksi tai sitten sellaiseksi tekijäksi, jonka kautta hälvennetään sitä usvaa ja saavutetaan siitä sellasta informaatioylivoimaa.

Ja tästä informaatioylivoimasta tai sen hankkimisesta on tietysti lukuisia erilaisia menestystarinoita nimenomaan ukrainalaisittain löydettävissä. Puhutaan nyt sitte vaikka korkeiden venäläisten upseerien kaatumisesta taistelukentällä. Jostainhan se tieto heidän läsnäolostaan ja paikastaan tulee ukrainalaisille tällaiselle maalittamisen syklille tai erikoisjoukoille tai mitkä ikinä sitten tällaisia tuhoamistehtäviksi ovat saaneetkaan.

Ja sit sit vastavuoroisesti, niin se näyttäytyy sitten aika lailla heikkona tekijänä tuonne venäläisittäin. Ja esimerkkejä voidaan ottaa sit tietysti tästä myös venäläisestä hyökkäyskiilasta. Tai esimerkiks nyt vaikka venäläisiltä sotavangeilta, joista ainakaan nyt tähetkisen tiedon perusteella niin miehistötaso ei paikka paikoin kyllä tiennyt, että mihin he ovat lähteneet ja minkälaisilla tavoitteilla ja missä he ylipäätään joissain tapauksissa edes ovat.

Ja kun tällaisen informaation aseistuksen ääripäät kohtaavat taistelukentällä, niin kyllä se Ukrainassa konkreettisimmillaan näkyy. Et toinen tietää, että on usvaa tai usva aiheuttaa epävarmuutta. Ja toinen ymmärtää, et vihollinen tai maahantunkeutuja tässä tilanteessa joutuu elämään siinä usvassa. Ja he pystyvät vähintäänkin nyt sitten, ainakin nyt ihan näin konkreettisten esimerkkienkin valottomana, niin hälventämään sitä usvaa. Ainakin paikallisesti, hetkellisesti ja kovin sitten myös tehokkaalla ja kuolettavalla tavalla myöskin.

Marko Palokangas: Mä tartun itse asiassa teidän molempien näkemykseen, jossa puhutte paljon siitä, että miten sitä sodan usvaa voidaan hälventää, yhtäältä sitten myöskin tarvittaessa sille vastustajalle lisätä. Hyvin mielenkiintoinen piirre tässä sodassa on ollut informaatio- ja sen eri osatekijät. Venäjän puolella se näyttää pitkälle lähes absurdilta propagandalta, joka ei todellakaan varmasti ole suunnattu kellekään muulle kuin Venäjän omalle kansalle. Ja sen takia ehkä se tuntuu hyvin naiivilta täältä länsimaisesta yhteiskunnasta katsoen, että miten tähän voi kukaan uskoa.

Toisaalta sitten Ukrainan tapa viestiä ja ottaa tämä strateginen kommunikaatio haltuun on varmasti yksi tekijä, joka en nyt sano, onko lisännyt, mutta ainakin vaikuttanut sen sodan usvan sakenemiseen Venäjän asevoimien puolelle. Kaatuneet korkeat upseerit, viesti siitä ulospäin, moraalinen heikentäminen.

Näätteks te, että tämmösellä informaatio- ja sen eri osatekijät voidaan vaikuttaa siihen sodan usvaan joko hälventävästi tai jopa sakenevasti? Mitä ootte mieltä? Otetaan Antti Paronen ensin.

Antti Paronen: Kyllä mä näkisin, että tällä on ihan keskeisiä vaikutuksia. Varsinkin, jos ajatellaan ukrainalaista puolustajaa, joka ihan sieltä valtion johdon taholta sitoutuu siihen, että joko hyödynnetään tällaista naiiviutta, maistellaan sitä ja pureskellaan se sellaiseksi viestiksi, jolla on aitoa ulkopoliittista vaikuttavuutta. Ja se sama sellainen aktiivisuus kulkee ainakin nyt oletettavasti ainakin käytännössä sen komentoketjun läpi. Siten, että tähän ollaan sitouduttu tällaiseen oman asian ajamiseen joko informaatiovaikuttamisen keinoin tai sitten vaihtoehtoisesti kätkemään omia yksiköitä.

Mehän tiedetään hyvin, no, en nyt sano tarkkaan, mutta verraten jopa ehkä uskottavasti, et minkälaisia venäläisiä yksiköitä missäkin on. Minkälaista taistelumenestystä ne ovat saavuttaneet, ketä sieltä on kaatunut ja niin edespäin. Mut ukrainalaisista meil ei oikeastaan tällaista avoimien lähteiden perusteella saatavaa tietoa ole. Ja tää kertoo siitä, että ukrainalaiset ovat kyllä ottaneet haltuun tämän informaatio- ja sen eri osatekijät, noin niinku paremman termin puutteessa aika taidokkaasti.

Marko Palokangas: Mitäs Pihlajamaan Antti sanoo tähän?

Antti Pihlajamaa: Joo, kyllä tietysti ukrainalaisten kohdalla informaatiopuolella aivan ylivoimaisen lähtökohdan tavallaan heille on luonut se poliittinen asetelma, missä he ovat. He ovat oikeudettoman hyökkäyksen kohteena. Heillä on sitä kautta vähintäänkin länsimaiden ja laajemminkin maailman tuki takanaan. Ja sitä kautta heillä on huomattavan paljon paremmat mahdollisuudet toteuttaa myös strategista kommunikaatiota.

Sanotaan nyt näin, että venäläisen strategisen kommunikaation suunnittelijan tehtävä ei tällä hetkellä ole kovin kadehdittava. Jos ottaa huomioon, että he käyvät oikeudetonta hyökkäyssotaa, niin on aika vaikea heidän rakentaa mitään uskottavaa narratiivia. Muuta kuin ehkä korkeintaan sinne heidän omalle kansalle siitä, millä tavalla tämä sota olisi oikeutettu tai millä tavalla tästä jotenkin kunniakas lopputulema satasiin aikaseksi. Tää on ehkä semmonen keskeinen näkökulma, mikä itsellä tässä informaatioulottuvuudessa on paistanu silmään.

Marko Palokangas: Viimeisten vuosien tai voidaan sanoa jopa vuosikymmenten aikana on aika paljon sotataidollisessa tutkimuksessa keskusteltu ja puhuttu maailmalla sodankäynnin vallankumouksesta. Joka jakaantuu jokseenki kolme erilaisen koulukuntaan. Yksi koulukunta näkee, että sodankäynti tulevaisuudessa tulee entistä enemmän olemaan robotiikkaan, tekoälyyn, korkeaan teknologiaan nojautuvaa täsmäsotaa, jossa ihmisen rooli pienenee.

Toinen koulukunta ehkä näkee sen taas hyvin vastakkaisena tästä. Eli sodankäynnin tapa muuttuu yksinkertaisemmiksi, taantuu. Jossa ihmisen rooli säilyy hyvin korkealla. Ja kolmas koulukunta näiden kahden ikään kuin sekoitus. Miten te näette sen ihmisen roolin tän sodan usvan hallitsijana tai hälventäjänä tai hallitsemattomuuden hyväksyjänä tulevaisuudessa? Pystyykö tekoäly esimerkiksi korvaamaan tän sodan usvan abstraktin käsitteen ymmärtämistä? Vai tarvitaanko siihen tulevaisuudessa edelleenkin ihmistä? Alotetaan Antti Pihlajamaasta.

Antti Pihlajamaa: Mun on vaikea nähdä, että ihmisen merkitys jotenkin olennaisesti pienentyisi. Tietysti nyt vaistomaisesti ehkä ajattelen strategispoliittisella tasolla. Mutta tämäkin sota mun mielestä kaikilla tasoilla, ihan sieltä taistelutekniseltä tasolta aina sitte poliittiselle tasolle on mun mielestä alleviivannu aika paljon tätä Clausewitzin ajatusta siitä, miten sodankäynnissä on yhtäältä läsnä järki, mutta sitten toisaalta myös tunne ja sattuma. Ja näitä kaikkia kolmea elementtiä tässä on mun mielestä nähty. Ja on musta vaikea nähdä, että mikään tekoäly tai mikään pystys jotenkin esimerkiksi sattuman vaikutuksen yli kävelemään ja jotenkin eliminoimaan sen vaikutuksen.

Marko Palokangas: Taisi olla jopa Machiavelli ku aikanaan kirjoitti tästä fortunasta, joka on osa sodankäyntiä. Että sinällään Clausewitzinkin ajatukset ovat hieman jälkijättöisiä, mutta hän on vaan vahvistanut tätä käsitystä. Mites Antti Paronen näkee tän ihmisen roolin?

Antti Paronen: Kyllähän me väistämättä ollaan täs meidän omassa ajassamme siin tilanteessa, että no Ukraina kertoo meille esimerkkejä siitä, että kuinka tällaisen sotateknologian kehittyminen saattaa jossain määrin tarjota uusia ja erilaisia vaihtoehtoja. Esimerkiksi nyt kaupallisesti saatavilla olevan materiaalin käytössä ja ja sellasessa erilaisessa tavassa hahmottaa taistelukenttää tällaisen puolustajan ja alivoimaisen asemassa.

Mut kertoo se meille myös oleellisesti siitä, että ihmisellä on aika konkreettinen rooli taistelukentällä. Ja hyvin konkreettinen rooli nimenomaan taisteluiden johtamisessa. No nyt kun oma opetusala on tällainen tulevaisuuden sotataito, niin en voi kuitenkaan olla tiirailematta tuonne hieman kauemmas ja oikeastaan jonkun verrankin kauemmas tulevaisuuteen. Jossa tällaiselta erityisesti yleiseltä keinoälyltä odotetaan, jos ei nyt ihan sateentekevää roolia, niin ei paljon

muutakaan näin myös sodankäyntiin tai operatiiviseen yleiseen keinoälyltä odotetaan tällaista.

No minkälaista se sitten olisi? Ei se nyt välttämättä komentajaa korvaisi. Mut se voi korvata esimerkiks aika paljon varmaan tiedustelutoimintoja. Tai se voi korvata jonkun verran tällaista operatiivisen suunnittelun esikuntatoimintoja. Ja tarkottasko se sitte sitä, että sillä pyrittäisiin jotain mullistavaa saada aikaan taistelukentälle? No ehkäpä nyt sellasta toiminnan nopeutta, mikä siitä johtamisen viiveestä aiheutuu tällä hetkellä. Tai että siitä, et komentaja ei joutuisi sitoutumaan johonkin alkuperäiseen suunnitelmaan ja työntämään venäläisten tavoin esimerkiksi resursseja resurssien päälle ilman, että niillä päästään tavoiteltavaan loppuasetelmaan.

Ehkä jotain tällasta vois olla luvassa. Mutta niinku sanottua, niin tulevaisuuden tiirailu sinne erityisen kauas on tietysti kovin kovin vaikeaa.

Marko Palokangas: Yhdeksi Venäjän asevoimien epäonnistumisen syyksi, monista niistä syistä, on nostettu esille tämä Venäjän asevoimien pitkäaikainen uudistamisreformi, joka on alkanu siis tuossa 2000-luvun alkuvuosina. Ja sen epäonnistuminen. Rahat ovat ilmeisesti menneet aivan jonnekin muualle, kun mihin ne on tarkotettu. Ja nyt se konkretisoituu ja näyttäytyy tässä Ukrainan sodassa niin kaluston uudenaikaisuudessa, tai vanhanaikaisuudessa pikemminkin, tavassa taistella, siel on paljon viitteitä siitä, että esimerkiksi tämä pataljoonan taisteluosasto, joka on nyt se heidän perusyhtymätyyppi, jota siellä käytetään, joka ei edes itse asiassa ole yhtymä siin sanan varsinaisessa merkityksessä. Niin onko siinä ollut jotain tähän sodan usvaan liittyviä tekijöitä?

Ja ehkä jos hieman selvennän tätä kysymystä tai johdattelua siihen, että kun Antti Pihlajamaa tässä aikasemmin mainitsi, että siellä Moskovassa ja Kremlissä on vallinnut varmasti osa sumua tästä sodasta, sen perusolettamuksista. Niin onko annettu väärää kuvaa hieman sumun läpi sinne, että tässä nyt ollaan hyvin valmistauduttu ja asevoimat on niin sanotusti tikissä, osaa taistella? Ja Ukrainan kansa ottaa siellä iloiten vastaan Venäjän asevoimat vapauttaakseen heidät natsismin ikeestä?

Ja toisaalta sitten sitten, onko tässä kyseessä ihan tämmönen keskeinen sumu, joka on haitannut näitä reformin eteenpäin viejiä? Että heillä ei ole ollut itse asiassa käytössä sellasta resurssia tai sellaista kykyä viedä tätä eteenpäin, mitä olette mieltä tästä? Alotetaan vaikka Antti Parosesta.

Antti Paronen: Mä voisin ottaa tosta pataljoonan taisteluosastoajatuksesta kiinni. Tässä on nyt ihan johtavien läntisten asiantuntijoiden toimesta vuosikausia analysoitu sitä pataljoonan taisteluosastoa. Menemättä nyt sen kummemmin yksityiskohtiin, niin nimenomaan pataljoonan taisteluosastojen käytöllä on tahdottu nähdä nyt venäläisillä olevan semmosta innovatiivisuuden henkeä aivan toisella tavoin, kuin mihin ehkä me ollaan perinteisesti varauduttu. Tai mitä me ollaan perinteisesti tahdottu venäläisillä olevan.

Ja se innovatiivisuuden henki ois nimenomaan nyt sitä, et on luotu tällaisia littanampia organisaatioita, ei niinkään sellasia hierarkkisia putkia, joissa komentajatasot seuraavat toinen toisiaan ja lopulta käsky sit konkretisoituu ihan sinne alatasolle. Vaikka tällä littanuudella on haluttu aikaansaada joustavuutta,

ketteryttä. Testausta on tehty erilaisten asejärjestelmien välillä esimerkiksi Syyriassa. Ja näitten oppien on tahdottu tarkoittavan sitä, että nimenomaan myös maataistelu, jota me Ukrainassa nähdään, olisi paljon joustavampaa ja paljon nopeammin asioita aikaansaavaa. Ja ehkä tällasta yritettiin ensimmäisten muutamien päivien aikana, ku 24.2. tää laajempi maahyökkäys käyntiin lähtikin.

Mut kuten aikasemmin sanottua tässäkin keskustelussa, niin se, miksi näin lähdettiin toimimaan, on perustunut sellaiselle ehkä paremman termin puutteessa strategiselle virhearviolle kokonaistilanteesta. Ja koska tehtiin strateginen virhearvio, niin tajuttiin, et tää tällainen ketterä, littana organisaatio ei olekaan oikea tapa vastata niihin haasteisiin, mitkä siellä eteen ovat sitten tulleet. Ja sen jälkeen ollaan ainakin vähintäänkin yritetty nyt joukkojen käytön painopistettä tuonne Itä-Ukrainan suuntaan muokkaamalla korjata joukko ongelmia, jotka ovat olleet erityisesti sodan ensimmäisinä viikkoina niin kovin kovin ilmiselviä.

Onks se ollu yritys hälventää sitte sodan usvaa venäläisittäin? Vähän ehkä vaikea sanoa tässä vaiheessa, koska me emme nyt nää vielä semmosia merkittäviä tuloksia venäläisittäin, mitä ehkä nyt siltä joukkojen käytön painopisteeltä haluttiin nähdä. Tai ehkä on odotettu näkevän. Toisin sanoen siis ne asiat, mitkä olemme venäläiseen sotataitoon nyt liittämään muutamien viime vuosien, ehkä vuosikymmenenkin aikana, niin eivät ne välttämättä olekaan ihan täysin totta. Ja me olemme myös hieman ehkä uusien, tällaisen vähän niinku sotatieteellisen ja sotataidollisen tutkimuksen myötä uusien kysymysten ääressä. Jotka viel varmaan määrittää meidän tutkimusintressejämme. No professori voi tietysti ottaa tarkemmin kantaa, mut et vuosikausia eteenpäin.

Marko Palokangas: Mites Antti Pihlajamaa?

Antti Pihlajamaa: Kuten kaima tuossa totesi, niin tähän asevoimien reformiin, jos ajatellaan, että siihen liittyy eräällä tavalla tämmönen innovatiivisuus, niin on ehkä kuitenkin huomionarvosta se, että aikajänne, jolla reformia on tehty, vajaa 15 vuotta, se on loppujen lopuksi aika lyhyt aika kulttuuristen tekijöiden muuttamiseen. Jos puhutaan toimintakulttuurista ja ajattelutavasta. Silloin ei puhuta edes pelkästään Venäjän asevoimista yksistään, vaan ehkä koko venäläisestä yhteiskunnasta ja siitä, miten siellä on totuttu toimimaan. Ja se Venäjän asevoimien toimintakulttuuri ei tietysti perinteisesti ole tämmöseen innovatiivisuuteen suhtautunut mitenkään erityisen rohkaisevasti.

Joku muu varmasti pystyy paremmin arvioimaan, että missä määrin tämä reformi on nyt sitten tässäkin suhteessa onnistunut tai epäonnistunut. Mutta ainakin oma ajatukseni on se, että reformi itsessään ei ole pelkästään organisaatioiden uudistamisesta tai materiaalihankintoja ja niihin liittyviä käyttöperiaatteita ja niiden uudistamista. Vaan onnistuessaan se ehkä pitäisi mennä johonkin vielä syvemmälle. Ja onko Venäjä sitten epäonnistunut siinä, niin ehkäpä sitten näin.

Marko Palokangas: Niin, kenties sen vain aika näyttää meille. On myöskin todettava tähän, kuten molemmat hyvin toitte esille sen, että tämän kolmen kuukauden pintatilanteen seuraamisella on hyvin vaarallista vetää vielä loppuun meneviä johtopäätöksiä tai tehdä syväluotaavaa analyysia. Mutta siihen meillä, hyvät herrat, on kyllä vielä paljon aineistoa myöhemmin ja paukkujakin.

Josta päästään oikeastaan tähän koko podcastin perusteemaan. Nyt voidaan sanoa yhteenvetona, et meillä riittää kyllä tässä sodan usvassa tutkittavaa jatkossakin. Ja kuten olemme hyvin todenneet tässä keskustelussa, niin viimeisen vajaan kolmen kuukauden tapahtumien perusteella emme voi vielä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tai lopullista synteesiä siitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet tämän sodan kulkuun. Joko onnistumisiin, epäonnistumisiin tai muihin.

Kuten tasavallan presidentti Sauli Niinistö hyvin sodan alkuvaiheessa, taisi olla jopa sodan ensimmäinen päivä, totesi, että naamiot ovat nyt riisuttu ja sodan kylmät kasvot näkyvät, niin tätäkin tutkimusta sodan usvasta ja sen tarkastelua leimaa tämä jatkuva sumu siinä ympärillä. Siinä meillä on vielä paljon tekemistä.

Kiitoksia Antti Paroselle mukanaolosta -

Antti Paronen: Kiitos oikein paljon.

Marko Palokangas: - ja kiitos Antti Pihlajamaalle mukanaolosta ja hyvästä keskustelusta molemmille.

[musiikkia]